

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Czech version / version tchèque
český překlad

září 2003

Informační dokument
vydaný tajemníkem Evropského soudu pro lidská práva

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
Historický přehled, organizace a řízení před ním

I. HISTORICKÝ PŘEHLED

A. Evropská úmluva o lidských právech z roku 1950

1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla vypracována v rámci Rady Evropy. K podpisu byla otevřena v Římě dne 4. listopadu 1950 a v platnost vstoupila v září 1953. Úmyslem jejích autorů, vycházejících ze Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, bylo dosáhnout cílů Rady Evropy prostřednictvím ochrany a rozvoje lidských práv a základních svobod. Úmluva tak byla prvním krokem ke kolektivnímu zabezpečení některých práv zahrnutých do Všeobecné deklarace.

2. Kromě zakotvení souboru občanských a politických práv a svobod¹ vytvořila Úmluva systém kontroly dodržování závazků, které na sebe převzaly její smluvní strany. Touto úlohou byly pověřeny tři orgány: Evropská komise pro lidská práva (zřízená v roce 1954), Evropský soud pro lidská práva (vytvořený roku 1959) a Výbor ministrů Rady Evropy, složený z ministrů zahraničních věcí členských států či jejich zástupců.

3. Podle původního znění Úmluvy mohly stížnosti proti smluvním stranám podávat státy (smluvní strany Úmluvy) i individuální stěžovatelé (tj. fyzické nebo právnické osoby, skupiny osob či nevládní organizace). Podmínkou podání individuální stížnosti však bylo uznání tohoto práva příslušnou smluvní stranou (toto uznání se později stalo povinným na základě Protokolu č. 11 k Úmluvě - viz níže odst. 6).

¹ K názvům článků zaručujících jednotlivá práva viz Příloha I.

Stížnosti nejprve předběžně posuzovala Komise, která rozhodovala o jejich přijatelnosti. Pokud byla stížnost prohlášena za přijatelnou, Komise byla stranám k dispozici za účelem dosažení smírného urovnání. V případě, že ke smíru nedošlo, vypracovala Komise zprávu, ve které shrnula skutkový stav a vyjádřila svůj názor na opodstatněnost stížnosti. Zpráva byla poté postoupena Výboru ministrů.

4. Pokud příslušný stát uznal pravomoc Soudu, Komise a kterákoliv zainteresovaná smluvní strana měly možnost předložit stížnost Soudu, a to ve lhůtě tří měsíců od odeslání zprávy Výboru ministrů. Rozhodnutí Soudu o stížnosti bylo konečné a závazné. Jednotlivci nebyli oprávněni předložit věc Soudu.

Nebyla-li věc předložena Soudu, rozhodoval o tom, zda došlo k porušení Úmluvy, Výbor ministrů, který mohl poškozenému stěžovateli přiznat „spravedlivé zadostiučinění“. Výbor ministrů byl též zodpovědný za dohled nad výkonem rozsudků Soudu.

B. Pozdější vývoj

5. Po vstupu Úmluvy v platnost bylo přijato třináct dodatkových protokolů. Protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12¹ a 13 rozšířily soubor práv a svobod zaručených Úmluvou. Protokol č. 2 dal Soudu pravomoc vydávat poradní stanoviska. Protokol č. 9 umožnil individuálním stěžovatelům předkládat jejich stížnosti Soudu, pod podmínkou ratifikace tohoto protokolu příslušným státem a přijetí stížnosti panelem soudců. Protokol č. 11 reorganizoval kontrolní mechanismus (viz níže). Ostatní protokoly se týkaly organizace orgánů Úmluvy a řízení před nimi.

6. V důsledku trvalého nárůstu počtu stížností od roku 1980 bylo pro orgány Úmluvy stále těžší zabezpečit, aby délka řízení nepřesáhla přijatelnou dobu. Tento problém se vyostřil začátkem devadesátých let v souvislosti s přistoupením nových smluvních států. Počet stížností ročně zaregistrovaných Komisí se zvýšil ze 404 v roce 1981 na 4750 v roce 1997. V roce 1997 přesáhl počet nezaregistrovaných, resp. předběžných spisů založených Komisí číslo 12 000. Vývoj před Soudem byl podobný - počet předložených stížností se zvýšil ze 7 v roce 1981 na 119 v roce 1997.

Zvyšující se počet stížností vyústil v dlouhou diskusi o potřebě změny kontrolního systému v rámci Úmluvy, jejímž výsledkem bylo přijetí Protokolu č. 11 k Úmluvě. Jeho cílem bylo zjednodušit existující strukturu vytvořením nového stálého Soudu, a tak zkrátit délku řízení a posílit soudní charakter systému ochrany práv. Za tím účelem se pravomoc Soudu stala obligatorní a bylo zrušeno právo Výboru ministrů rozhodovat o stížnostech.

Ke dni 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11, byly bývalý Soud a Komise (tj. orgány, které nezasedaly permanentně) nahrazeny jediným stálým Soudem. Komise však po přechodnou dobu jednoho roku (do 31. října 1999) pokračovala v přezkoumávání stížností prohlášených za přijatelné před 1. listopadem 1998.

---

¹ Tento protokol vstoupí v platnost poté, co bude ratifikován deseti smluvními státy.

7. Během tří let po vstupu Protokolu č. 11 v platnost se pracovní zátěž Soudu bezprecedentně zvýšila. Počet zaregistrovaných stížností vzrostl z 5 979 v roce 1998 na 13 858 v roce 2001, tzn. nárůst přibližně o 130 %. Obavy týkající se schopnosti Soudu přezkoumávat rostoucí počet stížností vedly k požadavku zabezpečit doplňkové zdroje a také ke spekulacím o potřebě nové reformy.

Myšlenkový proces o reformě systému byl zahájen během ministerské konference o lidských právech, která se konala v Římě ve dnech 3. a 4. listopadu 2000 při příležitosti 50. výročí otevření Úmluvy k podpisu. Na základě ministerského prohlášení o „Soudu lidských práv pro Evropu“ dali zástupci ministrů v listopadu 2002 Řídícímu výboru pro lidská práva podnět k vypracování souboru konkrétních a koherentních návrhů, týkajících se zejména opatření schopných bezodkladného uskutečnění, a případných změn Úmluvy.

II. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

A. Organizace Soudu

8. Evropský soud pro lidská práva, vytvořený v souladu s Úmluvou ve znění Protokolu č. 11, se skládá ze soudců, jejichž počet se rovná počtu smluvních stran (v současnosti je jich 45¹). Neexistuje omezení týkající se počtu soudců, kteří mají stejné státní občanství. Soudci jsou voleni Parlamentním shromážděním Rady Evropy na dobu šesti let. Funkční období poloviny soudců zvolených v prvních volbách však uplynulo po třech letech, čímž bylo zabezpečeno obnovování funkčního období poloviny soudců v tříletých cyklech.

Soudci se účastní činnosti Soudu jako soukromé osoby a nezastupují žádný stát. Nemohou vykonávat činnost, která by byla neslučitelná s jejich nezávislostí, nestranností či s požadavky souvisejícími se stálým výkonem funkce. Jejich funkční období končí dovršením věku 70 let.

Plénium Soudu volí na tříleté období svého předsedu, dva místopředsedy a dva předsedy sekcí.

9. Soud se v souladu se svým Jednácím řádem dělí na čtyři sekce, o jejichž složení se rozhoduje každé tři roky s ohledem na různé právní systémy existující ve smluvních státech a též z hlediska potřeby vyváženého zastoupení jednotlivých regionů a pohlaví. Každá sekce má svého předsedu, z nichž dva jsou zároveň místopředsedy Soudu. Předsedům sekcí pomáhají a v případě potřeby je zastupují místopředsedové sekcí, volení příslušnými sekcemi.

10. V rámci každé sekce se na období jednoho roku vytvářejí výbory složené ze tří soudců.

11. V rámci každé sekce se na principu rotace vytvářejí senáty složené ze sedmi soudců; rozhodování senátu o určité stížnosti se vždy účastní předseda sekce a soudce zvolený za stát, proti kterému tato stížnost směřuje. V případě, že „národní“ soudce není členem dané sekce,

---

¹ Viz seznam soudců v Příloze II.

zasedá v senátu jako jeho člen *ex officio*. Členové sekce, kteří nerozhodují v určité věci jako členové senátu, se zasedání zúčastňují jako náhradníci.

12. Velký senát se skládá ze sedmnácti soudců. Předseda, místopředsedové Soudu a předsedové sekcí v něm zasedají *ex officio*.

B. Řízení před Soudem

1. Všeobecné informace

13. Každý smluvní stát (mezistátní stížnosti) anebo jednotlivec (individuální stížnosti), který se považuje za poškozeného v důsledku porušení Úmluvy, se může obrátit přímo na Soud ve Štrasburku se stížností na porušení některého z práv zaručených Úmluvou jedním ze smluvních států. Podrobnější informace a formuláře na stížnost jsou k dispozici v kanceláři Soudu.

14. Řízení před Soudem je kontradiktorní a veřejné. Ústní jednání, která se konají jen zřídka, jsou zpravidla veřejná, pokud senát, resp. velký senát ve výjimečných případech nerozhodne jinak. Stanoviska stran a veškeré další dokumenty předložené kanceláři Soudu jsou v zásadě přístupné veřejnosti.

15. Přestože individuální stěžovatelé mohou podat stížnost sami, doporučuje se, aby byli právně zastoupeni; v případě ústního jednání nebo po prohlášení stížnosti za přijatelnou se právní zastoupení dokonce vyžaduje. V rámci Rady Evropy byl vypracován systém poskytování právní pomoci stěžovatelům, kteří nemají dostatek finančních prostředků.

16. Úředními jazyky Soudu jsou angličtina a francouzština, stížnosti však mohou být sepsány v jednom z úředních jazyků smluvních států. Po prohlášení stížnosti za přijatelnou se vyžaduje používání jednoho z úředních jazyků Soudu, pokud předseda senátu, resp. velkého senátu neudělí výjimku.

2. Rozhodování o přijatelnosti

17. Každá individuální stížnost je přidělena jedné ze sekcí, jejíž předseda určí soudce zpravodaje. Po předběžném přezkoumání věci soudce zpravodaj rozhodne, zda bude stížnost předložena výboru složenému ze tří soudců anebo senátu.

18. Výbor může jednomyslně prohlásit stížnost za nepřijatelnou, anebo ji vyškrtnout ze seznamu případů, pokud může být takové rozhodnutí přijato bez dalšího projednání věci.

19. Individuální stížnosti, které nebyly výborem prohlášeny za nepřijatelné, nebo které soudce zpravodaj předložil přímo senátu, jakož i všechny mezistátní stížnosti, jsou posuzovány v senátech. Senáty rozhodují zpravidla samostatnými rozhodnutími jak o přijatelnosti stížnosti, tak o věci samé. V některých případech však může být o obou otázkách rozhodnuto současně.

20. Senáty mohou kdykoliv postoupit případ velkému senátu, pokud posouzení věci vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy, anebo pokud by vyřešení určité otázky mohlo vést k rozporu s dříve vydaným rozsudkem Soudu. Dotčené strany však proti tomu mohou podat námitku ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byly vyrozuměny

o úmyslu senátu postoupit věc velkému senátu. V případě postoupení věci probíhá řízení před velkým senátem stejným způsobem jako níže popsané řízení v senátu.

21. První fáze řízení je obvykle písemná, senát však může rozhodnout o konání ústního jednání; v takovém případě se zpravidla zároveň jedná i o otázkách týkajících se věci samé.

22. Rozhodnutí senátu o přijatelnosti jsou přijímána většinou hlasů. Musí být odůvodněná a veřejná.

3. Řízení ve věci samé

23. Po prohlášení stížnosti za přijatelnou může senát vyzvat strany, aby předložily další důkazy a písemná stanoviska, včetně případných stěžovatelových nároků na „spravedlivé zadoostiučinění“. Může též nařídit veřejné jednání k opodstatněnosti stížnosti.

24. Předseda senátu může v zájmu řádného výkonu spravedlnosti vyzvat kterýkoliv smluvní stát, který není účastníkem řízení, anebo kteroukoliv zainteresovanou osobu odlišnou od stěžovatele, resp. jim povolit, aby předložili písemné stanovisko či aby se ve výjimečných případech zúčastnily ústního jednání. Smluvní stát, jehož je stěžovatel občanem, je automaticky oprávněn účastnit se tímto způsobem na projednávání stížnosti.

25. Během řízení ve věci samé může prostřednictvím příslušného tajemníka probíhat jednání o smíru. Takové jednání má důvěrný charakter.

4. Rozsudky

26. Senáty rozhodují většinou hlasů. Soudci, kteří se zúčastnili projednávání věci, jsou oprávněni připojit k rozsudku své samostatné - souhlasné či nesouhlasné - stanovisko, anebo jen stručné prohlášení o nesouhlasu.

27. V tříměsíční lhůtě ode dne vyhlášení rozsudku senátem mohou strany požádat o postoupení věci velkému senátu, pokud případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu či aplikace Úmluvy nebo jejích protokolů, anebo jinou důležitou otázku všeobecného významu. Takové žádosti posuzuje panel pěti soudců velkého senátu, složený z předsedy Soudu a předsedů sekcí, s výjimkou předsedy sekce, v rámci které byl rozsudek senátu vynesena. V panelu zasedá též další soudce určený systémem rotace mezi soudci, kteří nebyli členy původního senátu.

28. Rozsudek senátu se stane konečným po uplynutí tříměsíční lhůty od jeho vyhlášení, případně dříve, prohlásí-li strany, že nebudou žádat o postoupení stížnosti velkému senátu, resp. po odmítnutí takové žádosti panelem pěti soudců.

29. Pokud panel vyhověl žádosti o postoupení věci velkému senátu, tento rozhodne o věci většinou hlasů, rozsudkem, který je konečný.

30. Všechny konečné rozsudky Soudu jsou pro dotčené smluvní státy závazné.

31. Dohled nad výkonem rozsudků je svěřen Výboru ministrů Rady Evropy. Tento orgán je oprávněn kontrolovat, zda státy, uznané zodpovědnými za porušení Úmluvy, přijaly

opatření nutná ke splnění specifických nebo obecných povinností vyplývajících z rozsudků Soudu.

5. Poradní stanoviska

32. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejích protokolů.

Rozhodnutí Výboru ministrů, kterým se Soud žádá o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů.

33. Žádosti o poradní stanoviska posuzuje velký senát, který přijímá tato stanoviska většinou hlasů. Každý soudce k nim může připojit své samostatné - souhlasné či nesouhlasné - stanovisko anebo stručné prohlášení o nesouhlasu.

PŘÍLOHA I

Názvy normativních článků Úmluvy

Úmluva z roku 1950

- Článek 2 : Právo na život
 Článek 3 : Zákaz mučení
 Článek 4 : Zákaz otroctví a nucených prací
 Článek 5 : Právo na svobodu a osobní bezpečnost
 Článek 6 : Právo na spravedlivé řízení
 Článek 7 : Uložení trestu jen na základě zákona
 Článek 8 : Právo na respektování soukromého a rodinného života
 Článek 9 : Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání
 Článek 10 : Svoboda projevu
 Článek 11 : Svoboda shromažďování a sdružování
 Článek 12 : Právo uzavřít manželství
 Článek 13 : Právo na účinný právní prostředek nápravy
 Článek 14 : Zákaz diskriminace

Protokol č. 1

- Článek 1 : Ochrana majetku
 Článek 2 : Právo na vzdělání
 Článek 3 : Právo na svobodné volby

Protokol č. 4

- Článek 1 : Zákaz uvěznění pro dluh
 Článek 2 : Svoboda pohybu
 Článek 3 : Zákaz vyhoštění občanů
 Článek 4 : Zákaz hromadného vyhoštění cizinců

Protokol č. 6

- Článek 1 : Zrušení trestu smrti

Protokol č. 7

- Článek 1 : Procesní záruky v případě vyhoštění cizinců
 Článek 2 : Právo na odvolání v trestních věcech
 Článek 3 : Právo na odškodnění v případě justičního omylu
 Článek 4 : Právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát
 Článek 5 : Rovnost mezi manžely

Protokol č. 12¹

Článek 1 : Všeobecný zákaz diskriminace

Protokol č. 13

Článek 1 : Zrušení trestu smrti za všech okolností

---

¹ Tento protokol vstoupí v platnost poté, co bude ratifikován deseti smluvními státy.

PŘÍLOHA II

SLOŽENÍ SOUDU ¹

(v protokolárním pořadí)

9. février 2005

Pan Luzius WILDHABER, předseda	(Švýcar)
Pan Christos ROZAKIS, místopředseda	(Řek)
Pan Jean-Paul COSTA, místopředseda	(Francouz)
Pan Sir Nicolas BRATZA, předseda sekce	(Brit)
Pan Boštjan ZUPANČIČ, předseda sekce	(Slovinec)
Pan Giovanni BONELLO	(Malt'an)
Pan Lucius CAFLISCH	(Švýcar) ²
Pan Loukis LOUCAIDES	(Kypřan)
Pan Ireneu CABRAL BARRETO	(Portugalec)
Pan Riza TÜRMEŇ	(Turek)
Paní Françoise TULKENS	(Belgičanka)
Pan Corneliu BÎRSAN	(Rumun)
Pan Peer LORENZEN	(Dán)
Pan Karel JUNGWIERT	(Čech)
Pan Volodymyr BUTKEVYCH	(Ukrajinec)
Pan Josep CASADEVALL	(Andořan)
Paní Nina VAJIĆ	(Chorvatka)
Pan John HEDIGAN	(Ir)
Pan Matti PELLONPÄÄ	(Fin)
Paní Margarita TSATSA-NIKOLOVSKA	(občanka „bývalé jugoslávské republiky Makedonie“)
Pan András BAKA	(Maďar)
Pan Rait MARUSTE	(Estonec)
Pan Kristaq TRAJA	(Albánek)
Paní Snejana BOTOCHAROVA	(Bulharka)
Pan Mindia UGREKHELIDZE	(Gruzínek)
Pan Anatoly KOVLER	(Rus)
Pan Vladimiro ZAGREBELSKY	(Ital)
Paní Antonella MULARONI	(Sanmariňanka)
Paní Elisabeth STEINER	(Rakušanka)
Pan Stanislav PAVLOVSKI	(Moldavan)
Pan Lech GARLICKI	(Polák)
Pan Javier BORREGO BORREGO	(Španěl)
Paní Elisabet FURA-SANDSTRÖM	(Švédka)
Paní Alvina GYULUMYAN	(Arménka)
Pan Khanlar HAJIYEV	(Ázerbájdžánek)
Paní Ljiljana MIJOVIĆ	(občanka Bosny a Hercegoviny)
Pan Dean SPIELMAN	(Lucemburčan)
Paní Renate JAEGER	(Němka)
Pan Egbert MYER	(Nizozemec)
Pan Sverre Erik JEBENS	(Nor)
David Thór BJÖRGVINSSON	(Island'an)
Paní Danutė JOČIENĚ	(Litevka)
Pan Ján ŠIKUTA	(Slovák)
Pan Dragoljub POPOVIĆ	(ressortisant de la Serbie-Monténégro)
Pan Paul MAHONEY, tajemník Soudu	(Brit)
Pan Erik FRIBERGH, zástupce tajemníka Soudu	(Švéd)

¹ Místa soudců za Lotyšsko a Srbsko a Černou Horu jsou neobsazena.² Zvolen jako soudce za Lichtenštejnsko.